

Brüssel, 17.3.2021
COM(2021) 129 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE
JA NÕUKOGULE**

Ühiselt kestliku ja ohutu taasavamise poole

1 SISSEJUHATUS

COVID-19 pandeemia järgmised kuud nõuavad tasakaalukat tegutsemist. Viirus on jätkuvalt suur ülemaailmne oht. ELi kodanikud ja tervishoiusüsteemid on endiselt surve all ning viiruse uued variandid toovad kaasa uusi haigestumisi. Samal ajal on põhjust loota viiruse leviku olulist vähenemist, mis parandab väljavaadet kaotada peatselt kodanikke ja majandust koormavad piirangud. Käesolevas teatistes visandatakse sellel teel edasised sammud, tuginedes tasakaalustatud poliitikale ja ELi ühise tegutsemise vajadusele. Tuleb mõelda, kuidas tuua lähemale aeg, mil saame naasta oma euroopaliku eluviisi juurde, tehes seda ohutul ja kestlikul viisil viirust kontrolli all hoides.

COVID-19 pandeemia ohjeldamiseks on vaja olnud enneolematult palju piiranguid. Üksikisikud, pered, kogukonnad ja ettevõtjad on pidanud maksma nende piirangute eest väga kallist hinda, mis üha kerkib. Uute viiruse variantide hirmus on mõned liikmesriigid piiranguid laiendanud või kehtestanud uusi, ajades nurja kodanike plaanid ja põhjustades häireid tarneahelais. Kogu ühtsel turul tuleb luua tingimused, mis võimaldavad ühiskonna turvalist ja koordineeritud taasavamist, nii et kodanikud saaksid täiel määral kasutada oma õigusi ning majandus- ja sotsiaaltegevus saaks taastuda. See annaks meile tugeva rahvatervisliku aluse, mille najal alustada majanduse taastamist, mida kodanikud ja ettevõtjad hädasti vajavad.

Siiski on ELi kodanikel eelkõige tänu vaktsiinidele põhjust oodata olukorra paranemist. Vaktsineerimine on meie peamine vahend viiruse vastu võitlemiseks ning juba praegu on selgeid tõendeid selle kohta, et vaktsineeritud elanikkonnarühmadel on märkimisväärne kaitse haiguse vastu. Investeeringud, mida EL ja liikmesriigid 2020. aastal vaktsiiniarendusse ja -tootmisse tegid, ning sammud, mida praegu astutakse vaktsiinide tootmise ja ELile tarnimise edendamiseks, on hakanud ennast ära tasuma. Vaktsiinitarned kõigisse liikmesriikidesse hakkavad nüüd suurenema ning 2021. aasta teises kvartalis on oodata 300 miljoni doosi müügiloaga vaktsiini turulejõudmist. Vaktsiinide kiire ja tõhus kasutuselevõtt liikmesriikides on peamine tegur uute haigusjuhtumite vähendamiseks, millest omakorda sõltub see, millal ja kuidas saab hakata piiranguid leevendama. Seniks, kuni on saavutatud vaktsineerituse kõrge tase, jäävad hügieen ja suhtlusdistsantsi hoidmine siiski olulisteks viirusetõrje meetmeteks.

Piirangute kaotamisel peame arvestama 2020. aastal saadud õppetunde ja vältima piirangute sagedasest kaotamisest ja taaskehtestamisest tulenevaid lisakulusid. Kõik taasavamise etapid peavad olema kestlikud, et saavutada kodanike usaldus ja luua kindel alus majanduse elavdamiseks. Üks olulisi samme on programm „HERA Incubator“, millega ennetatakse ohtu, et uued variandid põhjustavad viiruse taaslevikut ja pärsivad vaktsiinide mõju¹.

Käesolevas teatistes kutsutakse liikmesriike üles koordineerima omavahel ühiskonna taasavamist ja tagama, et see toimuks ohutult, ning nähakse ette selle eesmärgi saavutamise etapid ja vahendid. Iga samm taasavamise suunas on tõhusam ja veenvam, kui see astutakse ELi raames koordineeritult ning ohutust ja kestlikkust silmas pidades, nii et piirangute kaotamiseks võetava ühise meetmekogumi aluseks on selge arusaam, kuidas tagada ja säilitada viiruse tõhus tõrje. Kui liikmesriigid koostööd ei tee, võtab taasavamine aega kauem, on kulukam ja vähem kestlik. Kooskõlastatud taasavamine aitaks samas säilitada järjepidevuse siseturul, mis on lahutamatu

¹ „HERA Incubator – COVID-19 variantidega seotud ohu ühine ennetamine“, COM(2021) 78, 17. veebruar 2021.

seotud eurooplaste ja nende partnerite majandus- ja ühiskonnaeluga, olgu see kaubandus- või majandusmõõdet või ka liikuvust silmas pidades. Meie vastastikune sõltuvus tähendab seda, et kui üks liikmesriik kohaldab piiranguid, on piirangute kaotamine ka teiste liikmesriikide jaoks raskendatud.

ELi ühistegevus peab edenema kooskõlas ülemaailmsete edusammudega. ELi panus avatusele peaks suunama ka teisi järk-järgult taastama avatud ühiskonda ja majandust. Ülemaailmse ulatusega probleemid vajavad ülemaailmset lahendust, mis oleks ühtlasi parim viis kestliku taastumise tagamiseks.

2 KOOSTÖÖ ÜHISKONNA TAASAVAMISEKS

Epidemioloogiline olukord on ELis ja liikmesriikide eri piirkondades erinev, nagu ka viiruse leviku piiramiseks võetud meetmed. Üks õppetunde, mis oleme praeguseks saanud, on see, et oleme üksteisest vastastikku sel määral sõltuvad, et piirangute kehtestamine ühes ELi osas mõjutab ka kõiki teisi. Võib eeldada, et sama kehtib ka piirangute lõdvendamisel. Vaja on ühist lähenemisviisi, mille abil suunata tegevust kogu ELis korraga.

Mitmesugused piirangud, mida liikmesriikide valitsused on kehtestanud, puudutagu need siis liikumist ja reisimist, sõprade ja perega kohtumist, koolitundides ja ülikooli loengutes osalemist või kaupluste, kultuuriasutuste, restoranide ja baaride külastamist, on mänginud viiruse kontrolli all hoidmisel olulist rolli. Piirangute ajastus ja täpne kombinatsioon on kahtlemata viiruse levimust igal konkreetsel juhul omamoodi mõjutanud. Viimase aasta kogemus on näidanud, et parem on hallata viiruse arengut ennetavalt, kui reageerida kontrolli alt väljuvale olukorrale tagantjärele. Ka see, kuidas vaksineerimine on aidanud katkestada nakkusahelaid ja vähendada viiruse levikut, kinnitab sama põhimõtet. Otsus alustada ühiskonna avamist peab olema tõenduspõhine ja tuginema usaldusväärsetele epidemioloogilistele näitajatele, et leida õige aeg, mil on tagatud piisav kontroll viiruse üle, laskmata samas kesta piirangutel kauem kui vaja.

Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus kehtestab täna raamistiku, mille alusel saavad liikmesriigid selliseid otsuseid vastu võtta. Ühise lähenemisviisiga määratakse kindlaks tasemed, millega hinnata epidemioloogilist olukorda igas liikmesriigis. Nende abil saab teha simulatsioone, millega näha, kui palju on ühel või teisel liikmesriigil ruumi reageerimismeetmete leevendamiseks, ilma et tekiks oht viiruse leviku uueks suurenemiseks. Selged soovituslikud epidemioloogilised künnised aitavad kaasa koordineerimisele, prognoositavusele ja läbipaistvusele. Kindel tuginemine teaduslikele andmetele² aitab paremini mõista, kuidas vaksineerimise kiirenemise taustal mõjutab meetmete kaotamine COVID-19 esinemissagedust ja suremust, ja vajaduse korral kiiresti reageerida. Aprillis tehakse liikmesriikidele kättesaadavaks Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse välja töötatud interaktiivne digiplatvorm³. Seda, milliseid piiranguid ühel või teisel ajahetkel kehtestada ja milliseid

² Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse COVID-19 stsenaariumianalüüsi tööriist võimaldab juba praegu simuleerida interaktiivses keskkonnas vaksineerimisstrateegiate mõju erinevate riikliku ja piirkondliku tasandi meetmete puhul.

³ See kavandatakse nii, et liikmesriikide otsusetegijad ja tervishoiutöötajad saavad nakatumiskordaja ja vaksineerituse ulatuse kohta kasutada vastavalt soovidele omaenda või Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse andmeid.

tühistada, otsustab iga liikmesriik jätkuvalt ise: kavandatud raamistik aitab liikmesriikidel neid valikuid teha, andes ühise arusaama iga otsuse tõenäolisest mõjust.

Ühine raamistik aitaks ühtlasi suurendada usaldust liikmesriikide vahel. Vastasel juhul võib ühe liikmesriigi hirm teise liikmesriigi võimaliku kahjuliku mõju ees taasavamist üldse takistada. Komisjon kutsub liikmesriike üles ühist lähenemisviisi toetama ja sellega kiiresti ühinema.

Ühine raamistik aitaks suurendada kodanike usaldust tehtavate otsuste vastu, mis on seda olulisem, et pandeemiast tingitud väsimus või liigne kindlustunne vaktsineerimise edusammude suhtes võib nõrgestada valmidust piiranguid järgida. Samuti on väga oluline teha koostööd objektiivse teabe andmiseks, et võidelda rohke väärinfo vastu, mis pidurdab vaktsineerimiskampaaniate tulemuslikkust.

3 OHUTU TAASAVAMINE

Ohutu tagasipöördumine vaba liikumise juurde

ELi kodanike jaoks on piirangute kaotamise juures põhiline võimalus pöörduda tagasi piiramata vaba liikumise ja muude põhiõiguste juurde kogu ELis. See, kui epidemioloogilise olukorra paranedes taastatakse vaba liikumine kooskõlastatult, annab kindlustunde, et taasavamine ei vii viiruse levikut uuesti kontrolli alt välja. Kodanikele tuleb tagada, et õiguste kasutamisel ei esineks mingit diskrimineerimist.

Komisjon võtab täna vastu seadusandliku ettepaneku, millega kehtestatakse ühtne **roheline digitõend**, mis kajastab vaktsineerimisi, testimisi ja tervenemist. ELi tasandi ühtne raamistik selliste tõendite väljastamiseks, kontrollimiseks ja aktsepteerimiseks võimaldab tagada tõendi omanikule vaba liikumise ELis ning lihtsustada kooskõlas ELi õigusega kehtestatud COVID-19 piirangute kaotamist. Selle raamistiku alusel väljastatakse turvaline ja ühilduv tõend soovi korral igale ELi kodanikule ja tema pereliikmele. Kõik liikmesriigid peaksid aktsepteerima kõnealust tõendit piisava tagatisena selleks, et loobuda rakendamast COVID-19 leviku tõkestamiseks kehtestatud vaba liikumise piiranguid, nagu karantiini- või testimisnõue, kui see on asjakohane. Oluline on rõhutada, et isikud, kellel sellist tõendit ei ole, peavad siiski saama reisida ning tõendi olemasolu ei saa olla vaba liikumise ega muude põhiõiguste kasutamise eeltingimuseks. Et riigid saaksid tõendeid aktsepteerida, peab nende suhtes valitsema usaldus. Tõendi olemasolu annaks inimesele kindlustunde, et ta saab reisida ilma takistavate ajutiste piiranguteta, nagu saabujate testimine ja karantiin, mis võivad olla kehtestatud viiruse leviku pidurdamiseks. Vastuvõetav pakett hõlmab ka ELis seaduslikult viibivaid või seaduslikult elavaid kolmandate riikide kodanikke.

Kõnealune tõend on paindlik ja lihtne vahend, mis tuleks teha kättesaadavaks nii digitaalselt kui ka paberil. Ettepanek võimaldab ühe liikmesriigi ametiasutustel vajaduse korral kiiresti, turvaliselt ja lihtsasti kontrollida teises liikmesriigis välja antud tõendit. Tõendil kasutatakse vaid minimaalset hulka vajalikke andmeid (näiteks vaktsineerimise kuupäev ja manustatud vaktsiini tüüp või COVID-19 testi tegemise kuupäev). Et olla valmis reisimise sagemiseks suveperioodil, tuleb ettepanek Euroopa Parlamendis ja nõukogus kiiresti läbi arutada ja vastu võtta. Lähitulevikus kaalub komisjon ka seda, kas tuleks teha ettepanek muuta vaba liikumise

piirangute kooskõlastamist käsitlevat soovitus⁴. Igal juhul tuleks jätkuvalt kohaldada kõiki oluliste reisijate, näiteks hooaja-, transpordi- ja piirialatöötajate suhtes tehtavaid erandeid. Samuti tuleb jätkuvalt täiel määral kohaldada kaubaveo roheliste transpordikoridoride süsteemi ka juhul, kui viimase abinõuna on ajutiselt taaskehtestatud piirikontroll sisepiiridel.

Rohelisi digitõendeid käsitlevate õigusaktide rakendamiseks tuleb ELi tasandil kindlaks määrata ja liikmesriikidel kasutusel võtta ühilduv **tehniline raamistik**. Selle eesmärk oleks tagada tõendite ühilduvus ja täielik vastavus isikuandmete kaitse nõuetele. Praegu on eesmärgiks viia töö lõpule ja võtta süsteem kasutusele juuni keskpaigaks. Tehnilises raamistikus tuleks arvestada ka ülemaailmse tasandi tegevusega reisipiirangute leevendamiseks. Seetõttu tuleks algusest peale pöörata tähelepanu koostalitlusvõimele süsteemidega, mida arendatakse Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) raames. Samuti tuleb luua võimalus laiendada raamistikku kolmandates riikides välja antavatele ühilduvatele tõenditele. Rohelise digitõendi ettepanek on piisavalt paindlik, et võtta jooksvalt arvesse uusi teaduslikke tõendeid ja suuniseid, sest saame pidevalt uusi teadmisi vaktsineerimise mõju, uute variantide ohtlikkuse ja nakkusest tervenend inimeste kaitstuse kohta.

Komisjonil on kavas võtta vastu ka kaasnev ettepanek, mis käsitleb rohelise digitõendi väljaandmist liikmesriikides seaduslikult viibivatele või elavatele kolmandate riikide kodanikele, kellel on õigus ELis reisida⁵. See, kui kolmanda riigi kodanikul on piisavalt usaldusväärne tõend vaktsineerimise kohta või tõend, mis on välja antud rohelise digitõendi usaldusraamistikuga koostalitlusvõimelise süsteemi alusel, hõlbustaks tema reisimist ELis.

Taasavamine peab tähendama ka seda, et kolmandate riikide kodanikud saavad ohutult ELi reisida. **Võimalus reisida ELi turismi või muul eesmärgil** on ELi avatuse seisukohast oluline, mistõttu tuleb ka selles valdkonnas püüelda samasuguse ohutu taasavamise poole nagu mujalgi. Praeguseks on kehtestatud soovitus, milles määratakse kindlaks riigid, kelle epidemioloogiline olukord on selline, mis võimaldab mittehädavajalikku reisimist ELi⁶. Nõukogu peaks jätkuvalt pöörama tähelepanu olukorra arengule väljaspool ELi, et võtta arvesse seda, kui riigil on õnnestunud COVID-19 esinemissagedust muu hulgas laialdase vaktsineerimiskampaania ja tõendatud tõhususega vaktsiinide abil kestlikult piirata. Teine oluline tegur, mida arvesse võtta, on probleemsete variantide vähene levimus riigis.

Komisjon jälgib lähitulevikus hoolikalt soovitusel mõju ja esitab kooskõlas selles küsimuses toimuva arenguga muudatusettepanekud. Muudatused võivad muu hulgas seisneda püüus viia soovitus kooskõlla rohelise digitõendi raamistikuga ning Maailma Terviseorganisatsiooni või Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni ülemaailmsete algatustega, et hõlbustada piirangute rakendamisest loobumist juhul, kui kolmandast riigist pärit reisijal on olemas COVID-19 seisundit käsitlev tõend, mis on välja antud süsteemi alusel, mida peetakse piisavalt usaldusväärseks või ühilduvaks rohelise digitõendi raamistikuga, kui see on kord ELis käiku läinud. Samal ajal teeb komisjon tihedat koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega,

⁴ Nõukogu 13. oktoobri 2020. aasta soovitus 2020/1475, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele COVID-19 pandeemia reageerimisel.

⁵ Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 77 (Schengeni õiguslik alus).

⁶ Nõukogu 30. juuni 2020. aasta soovitus (EL) 2020/912 Euroopa Liitu mittehädavajaliku reisimise ajutise piiramise ja sellise piirangu võimaliku kaotamise kohta.

sealhulgas Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni,⁷ ÜRO Maailma Turismiorganisatsiooni⁸ ja G20 turismi tööühmaga ülemaailmse turismi kestlikuks taaskäivitamiseks ja taastamiseks.

Rohelise digitõendi kasutuselevõttuga peaks kaasnema selge ja läbipaistev teavitus kodanikele selgitamaks meetme ulatust ja kasutusi ning seda, kuidas on tagatud isikuandmete kaitse. Samuti tuleks kodanikele kinnitada, et tegu on vahendiga, mis aitab tagada kodanike õigust täielikult vabalt liikuda.

Kavas on uuendada reisijate testimise ja karantiini suuniseid,⁹ et piiril rakendatavad meetmed oleksid ühtlustatud ja ennustatavamad ning reisijatele ja transporditeenuse osutajatele kergemini mõistetavad.

Testimine ja kontaktide jälgimine avamise kiirendamiseks

Edukas vaksineerimine üksinda ei hävita viirust. Epidemioloogilise olukorra jälgimist ja sellele reageerimist tuleb jätkata, nii et testimine ja kontaktide jälgimine on endiselt oluline. Eriti oluline on see taasavamise etapis, et oleks kindel, et viiruse taaslevik tehakse kiiresti kindlaks.

EL on avaldanud suunised, millega toetada kogu ELis testimisstrateegiate väljatöötamist ja rakendamist ning soovitusel ühiste põhimõtete edendamiseks erinevate testide kasutamisel, valideerimisel ja vastastikusel tunnustamisel¹⁰. Liikmesriigid peavad terviseohutuse komitees korrapäraselt arutelusid testimisstrateegiate ja turule tulevate uute testide üle. Terviseohutuse komitee on ühtlasi kokku leppinud ühise loetelu COVID-19 diagnoosimiseks kasutatavatest antigeeni kiirtestidest ja valiku antigeeni kiirtestidest, mille tulemusi liikmesriigid vastastikku tunnustavad¹¹. Lisaks pakub komisjon nüüd liikmesriikidele 20 miljonit antigeeni kiirtesti¹². Antigeeni kiirtestide täpsus ja kättesaadavus paraneb jätkuvalt, neid kasutatakse üha enam ning neist on kasu teenuste hõlbustamisel ja reisimise ohutuse tagamisel.

Turule on hakanud tulema COVID-19 **enesetestid** (nii ninaneelukaape võtmise komplekt kui ka enesetestimiseks mõeldud komplekt). Komisjon ja Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus vaatavad need läbi. Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus avaldab täna tehnilised suunised COVID-19 kodus kasutatavate testide kohta, käsitledes muu hulgas üksikasjalikult nende kättesaadavust ja võimalikku mõju ennetus- ja tõrjemeetmete rakendamisele, kliinilist toimivust võrreldes nn etaloniks olevate RT-PCR-testidega, mõju koroonastatistikale ja epidemioloogilisele järelevalvele ning asjakohase kasutamise tingimusi. Terviseohutuse komitee vahendusel jälgib komisjon, kas ja kuidas hakkavad riigid kodus kasutatavaid antigeeni kiirteste kasutama.

⁷ <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-international-mobility-and-trade-in-services-the-road-to-recovery-ec716823/>

⁸ <https://www.unwto.org/unwto-convenes-global-tourism-crisis-committee>

⁹ <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/guidelines-covid-19-testing-and-quarantine-air-travellers>

¹⁰ Komisjoni 28. oktoobri 2020. aasta soovitus (EL) 2020/1595 COVID-19 testimisstrateegiate, sealhulgas antigeeni kiirtestide kasutamise kohta (C/2020/7502).

¹¹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/preparedness_response/docs/covid-19_rat_common-list_en.pdf

¹² 18. detsembril 2020 allkirjastas komisjon Abbotti ja Roche'iga raamlepingu, mis võimaldab osta rohkem kui 10 miljonit antigeeni kiirtesti kuni 100 miljoni euro eest. Raha saadakse erakorralise toetuse rahastamisvahendist.

Oluline viis koroonaviiruse jälgimiseks on viiruse ja selle variantide seire reovees. Sel viisil võib saada kiiresti ja odavalt teavet viiruse esinemise ja seega selle võimaliku taasleviku kohta: kõigest 6 000 kogumispunkti seire võimaldab jälgida 70 % ELi elanike reovett. Reoveeseiret saab kasutada ennetavaks või varajaseks hoiatamiseks, sest viiruse avastamine reovees on märk viiruse võimalikust taaslevikust. Samuti võib viiruse puudumine reovees viidata sellele, et asjaomases piirkonnas saab pidada riski väheks ning viiruse leviku piiramiseks kehtestatud meetmed on toiminud. Seepärast on äärmiselt oluline, et liikmesriigid kehtestaksid tõhusad reovee seiresüsteemid, tagades, et asjakohased andmed edastatakse viivitamata pädevatele tervishoiuasutustele.

Komisjon võtab täna vastu soovitusel, et toetada **reoveeseire** järjepidevat kasutamist COVID-19 ja selle variantide jälgimiseks¹³. Soovitus põhineb liikmesriikide teadmistel ja kogemustel ning sisaldab konkreetseid suuniseid reoveeseire võrgustiku kavandamise ja haldamise kohta, et võimaldada andmete kiiret edastamist terviseametile. Soovitus edendatakse ühiste proovivõtu-, testimis- ja andmeanalüüsimeetodite kasutamist, tuginedes Euroopa teabevahetusplatvormi võimalustele. Sidusate reoveeseire ja järelevalve strateegiate ja meetmete kasutuselevõtuks kogu ELis ning liikmesriikide ja partnerriikide suutlikkuse suurendamiseks pikemas perspektiivis tehakse kättesaadavaks rahaline toetus.

Testimine ei ole iseenesest piisav vahend nakkushaiguste kontrollimiseks. Seda tuleb kasutada tõhusalt ning sellega peavad kaasnema muud meetmed. Kontaktide jälgimine on oluline ka ohutule avamisele kaasaaitamiseks, kui üldise olukorra paranedes muutub eriti tähtsaks isoleeritumate haiguspuhangute tõhus ohjeldamine. **Kontaktide jälgimise mobiilsed rakendused**, mis täiendavad tavapäraseid rakendusi, mille puhul kontaktide jälgimine toimub käsitsi, võivad aidata katkestada nakkuseahelaid ja päästa elusid. Võttes arvesse variantide suuremat nakkavust, on oluline, et rakendustes kasutatavad parameetrid vaadataks läbi ja vajaduse korral kohandataks neid koostöös Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse ja riiklike ametiasutustega. Komisjon toetab liikmesriike kontaktide jälgimise rakendustele lisafunktsioonide uurimisel, et neid tõhustada, ning julgustab nende levitamist ja kasutamist. Lisafunktsioonid võiksid hõlmata näiteks töölauda, millel on esitatud värskeim teave rahvatervise olukorra ja vaksineerimiskampaaniate läbiviimise kohta, või kasutajate teavitamist sellest, et nad on viibinud üritusel või kohas, kus on tuvastatud kinnitatud COVID-19 juhtumeid.

Liikmesriigid koguvad andmeid ka oma territooriumile sisenevatelt piiriülestelt reisijatelt, kasutades selleks riiklikke **reisija asukoha vorme**. Andmevahetus liikmesriikide kontaktide jälgimise asutuste vahel võib olla eriti oluline, kui reisijad viibivad piiri ületamisel üksteise vahetus läheduses, näiteks lennukis või rongis. Komisjon on töötanud välja platvormi, mis võimaldab andmevahetust liikmesriikide reisijate asukoha süsteemide vahel.

Selleks, et liikmesriigid saaksid andmevahetusplatvormi kaudu vahetada asjakohaseid reisijate andmeid, avaldab komisjon meetmete eelnõu, millega püütakse tagada, et suviseks reisihoajaks oleks isikuandmete seaduslik töötlemine sätestatud ELi õigusaktides¹⁴. Eelnõus sätestatakse

¹³ C(2021) 1925

¹⁴ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives?frontEndStage=ISC_WORKFLOW

piiratud ja täpselt määratletud andmekogumid, mida vahetatakse, ning eri kasutajate rollid ja kohustused.

Nende liikmesriikide jaoks, kus puudub digitaalne reisija asukoha süsteem, on ELi ühismeetmega „Healthy Gateways“ välja töötatud ELi digitaalne reisija asukoha platvorm, mis tegutseb ühtse kontaktpunktina ja pakub pilvemajutuse teenust, võimaldades kogutud reisijate asukoha vorme säilitada. Reisija asukoha andmevahetusplatvorm ja ELi digitaalne reisija asukoha platvorm on kaks eraldi projekti, mis on omavahel seotud ja täiendavad teineteist. Nende abil on võimalik kiirendada ja tõhustada piiriüleste reisijate kontaktide jälgimist.

Meetmed edasiseks toimetulekuks viirusega: ravimid ja meditsiiniseadmed

Ravimite areng on aidanud päästa elusid, kiirendada taastumist ja vähendada haiglaravi kestust, millest on kasu nii patsientidele kui ka tugeva surve all olevale tervishoiusüsteemile. Et tagada liikmesriikidele juurdepääs praegu COVID-19 juhtumite raviks kasutatavatele piiratud arvule ravimitele, kasutab komisjon mitmesuguseid vahendeid, sealhulgas ühishankeid ning teadusprogramme. Seda tegevust tuleks kiirendada ja laiendada. Aprilli keskpaigaks on kavas alatatada **ELi ühine ravimistrateegia**. Kavas on kasutada samu meetodeid, mis on vaktsiinide puhul edu toonud: püütakse kiirendada uuringuid ja tootmist, et tagada liikmesriikidele vajalikus ulatuses ja vajaliku kiirusega juurdepääs kvaliteetsetele ravimitele. Et võimaldada pandeemia ajal kiiret ja laiaulatuslikku ravimitega varustamist, tuleks muuta muu hulgas ravimite märgistust reguleerivaid nõudeid paindlikumaks.

Tehnoloogiat saab kasutada ka muul viisil. Ultraviolettkiirgusega **desinfitseerimisrobotid** suudavad desinfitseerida tavapärase suurusega palati ultraviolettkiirguse abil kuni 10 minutiga ja puhastada ühe laadimiskorraga üle 18 ruumi. Need aitavad luua haiglates steriilse keskkonna, ilma et töötajad satuksid asjatult ohtu. Algatatud on 12 miljoni euro suurune programm, mille raames ostetakse liikmesriikides kasutamiseks vähemalt 200 robotit. Robotid tarnitakse 2021. aasta jooksul.

Abi enim kannatanud sektoritele ühiskonna ohutuks taasavamiseks

Pandeemia on tabanud kõige rängemini mõningaid Euroopa kõige dünaamilisemaid sektoreid – turismi, kultuuri ja transporti. Need sektorid on suures kitsikuses, ent seal on palju töökohti. Mida rohkem on võimalik teha nende avamiseks töötajate¹⁵ ja üldsuse jaoks ohutul ning usaldust ja kindlustunnet suurendaval viisil, seda kiiremini algab neis sektorites taastumine.

Euroopa **turismimaastik** on saanud tugevasti raputada. 12 liikmesriigis moodustab turism 10–25 % riigi SKPst ning neli ELi liikmesriiki olid 2019. aastal rahvusvaheliste turistide arvu ja nendelt laekunud tulu poolest maailma kümne suurima turismisihtkoha hulgas. Kuna tulud vähenesid 2020. aastal 70 % ja ohus oli kuni 11 miljonit töökohta,¹⁶ on turismisektori ettevõtete kindlustunde näitaja üks madalamaid. ELi ööbimiste arv vähenes 2020. aastal 52 % ja rahvusvahelised külastused vähenesid 2020. aastal 68 %¹⁷. Mõne liikmesriigi majandus sõltub

¹⁵ https://oshwiki.eu/wiki/COVID-19:_Back_to_the_workplace_-_Adapting_workplaces_and_protecting_workers

¹⁶ Eelkõige noorte (13 % alla 24-aastastest töötajatest) ja naiste puhul (59 % töötajatest).

¹⁷ Allikas: Eurostat

suurel määral rahvusvahelisest turismist ega suuda korvata välisreisijate kaotust siseturismiga. Reisimise ja turismi turvaline taasavamine annaks miljonitele eurooplastele tagasi nende töökoha ja võib kiirendada majanduse taastumist paljudes ELi piirkondades¹⁸.

Reisimise ohutuks ja prognoositavaks taastamiseks on vaja taastada tarbijate kindlustunne, et nende tervis ja õigused on kaitstud. Allalaaditava rakenduse *Re-open EU* kaudu jätkatakse kodanikele usaldusväärse teabe andmist epidemioloogilise olukorra ja ELis kehtivate reeglite kohta (sealhulgas roheliste digitõendite kohta). Platvormile on lisatud edasi arendatud kasutajasõbralik reisiteede funktsioon¹⁹. Selge, kogu ELi hõlmav süsteem, mis annaks inimestele täieliku kindlustunde rahvatervise standardite suhtes, aitaks luua reisijate jaoks selge ülevaate olukorrast, hajutaks nende kahtlusi ja avaks ukse saabuvale suvehooajale. 2020. aastal andis komisjon olulisi suuniseid transpordi²⁰ ja majutussektorile, et aidata neil riske minimeerida²¹. Komisjon on kutsunud Euroopa Standardikomiteed üles koostama majutussektori tervise- ja ohutuseeskirjade jaoks alusstandardi ja tegema selle veel enne suve saabumist kättesaadavaks. See vabatahtlik vahend aitaks turismiettevõtetal paremini ja teadlikumalt valmistuda külastajate ohutuks vastuvõtuks. Komisjon teeb standardi edukaks kasutuselevõtuks koostööd liikmesriikide ja turismisektori esindajatega. Sellest peab saama **Euroopa turismi tervisepitser**.

Komisjon, liikmesriigid ja turismisektori esindajad peaksid tegema täiendavat koostööd ja looma teavituskampaaniaid eurooplaste ja ka kolmandatest riikidest saabuvate reisijate usalduse taastamiseks Euroopas ohutu reisimise vastu.

Kolmas samm turismisektori turvaliseks avamiseks valmistumisel on jätkata toetuse andmist ettevõtjatele kohapeal, eelkõige väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele ja mikroettevõtjatele, et säilitada viirusevabad teenused ja kohandada turismitooteid uue reaalsusega. Liikmesriigid saavad kaasata toetust ja investeeringuid enim kannatanud sektoritele ja piirkondadele koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatuse²² ja REACT EU raames, samuti saab enim kannatanud sektorite kestlikku taastumist toetada taaste- ja vastupidavusrahastu ja ühtekuuluvuspoliitika fondide kaudu. Euroopa Regionaalarengu Fondi 2021.–2027. aasta eelarveperioodi ülesanded sisaldavad erieesmärki toetada majandusarengut ja sotsiaalset kaasatust kultuuris ja turismis. Komisjon teeb kättesaadavaks ELi toetuste käsiraamatu, et aidata turismivaldkonna sidusrühmadel teha kindlaks nende projektide ja investeeringute jaoks kõige asjakohasemad rahastamisallikad.

Võimalus taas ühiselt kultuuriasutusi ja kultuuriüritusi külastada, kultuurimälestistega tutvuda ja kultuuriturismiga tegeleda oleks üks kõige selgemaid märke ühiskonna taasavamisest. See on oluline ka **kultuuri- ja loomemajanduse** ellu jäämise seisukohast, arvestades, kui rängalt on pandeemia ohjeldamiseks kehtestatud piirangud seda sektorit mõjutanud. Sektor kaotas 2020. aastal ligikaudu 31 % oma tuludest, kusjuures kõige rohkem said kannatada etenduskunst

¹⁸ 13. mail 2020 võttis komisjon vastu suuniseid ja soovitusi sisaldava esimese turismi- ja transpordipaketi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/QANDA_20_870

¹⁹ <https://reopen.europa.eu/et>

²⁰ C(2020) 169/02

²¹ ELi juhend turismiteenuste pakkumise järkjärgulise taasavamise ning majutus- ja toitlustusasutuste tervise-eeskirjade kohta (C(2020)3251).

²² <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/4e2z-pw8r>

(langus 90 %) ja muusika (langus 76 %)²³. Ka selles valdkonnas on piirangute kaotamisel abi ühisest lähenemisviisist ja ühistest näitajatest, mis suurendavad publiku ja külastajate usaldust selle vastu, et avamine toimub vastutustundlikul viisil. Komisjon kasutab olemasolevaid koostööstruktuure ja -võrgustikke,²⁴ et vahetada teavet kultuurisektori turvalise taasavamise kohta. Et paremini koordineerida liikmesriikide meetmeid tegevuse ohutuks taasalumiseks kultuuri- ja loomesektoris, töötab komisjon välja suunised muusikaürituste (festivalid, kontserdid), audiovisuaalkunsti ürituste (filmifestivalid ja -turud, kinod, filmivõtted) ja etenduskunsti ürituste (festivalid, etendused) ning näituseruumide (muuseumid ja galeriid), raamatukogude ja kultuuripärandi paikade jaoks.

Kuna neli turisti kümnest valib sihtkohti kultuuripakkumise alusel, on kultuurturismil suur roll majanduskasvu edendamisel ja töökohtade loomisel. Komisjon käivitab kestliku kultuurturismi teemalise sotsiaalmeediakampaania, millega edendada ELi kultuuripärandi paiku ja marsruute ning kultuuriüritusi ja festivale. Niipea, kui tingimused seda võimaldavad, toetatakse programmi Erasmus+ ja selle meetme DiscoverEU kaudu uusi algatusi, mis on kavandatud Euroopa kultuuripärandi tutvustamiseks noortele rongisõidu kaudu ja mis peaks läbi viidama Euroopa raudteeaasta jooksul ja ka pärast seda.

Üleilmse vastupanuvõime suurendamine COVID-19 suhtes

See, kas EL suudab väljuda COVID-19 pandeemiast kestlikult, sõltub ülemaailmsel tasandil tehtavatest edusammudest. Ülemaailmset kriisi tuleb lahendada ülemaailmsel tasandil. Ükski maailma riik ega piirkond ei ole COVID-19 eest kaitstud enne, kui ülemaailmsel tasandil on suudetud viirust ohjeldada. Seni, kuni viiruse levik jätkub, suureneb ka hind, mida inimestel tuleb maksta: üle kogu maailma on kokku juba peaaegu 120 miljonit kinnitatud haigusjuhtumit ja üle 2,6 miljoni surmajuhtumi. Viiruse jätkumine ühes piirkonnas tähendab ka jätkuvat taasleviku ohtu teisel. Samuti ei ole välistatud see, et uued variandid võivad ületada vaktsiinidega loodud kaitsemehhanisme. ELil on nii kohustus kui ka huvi võidelda COVID-19 vastu kogu maailmas.

Rahvusvahelises võitluses viiruse vastu on EL esirinnas. EL on andnud rahalist, erakorralist ja mitterahalist toetust rahvusvahelistele partneritele ja riikidele kogu maailmas. Seni on EL eraldanud rahvusvaheliseks toetuseks COVID-19 vastases võitluses Euroopa tiimi lähenemisviisi²⁵ alusel kokku üle 40 miljardi euro.

Nagu ELis nii eeldab ka üleilmsel tasandil kestliku lahenduse leidmine eelkõige edukat vaktsineerimist. Seepärast on EL kindlalt toetanud COVAXi tööd vaktsiinide levitamisel üle kogu maailma. COVAX on ülemaailmne algatus vaktsiinidele õiglase juurdepääsu tagamiseks. Rohkem kui 2,2 miljardi euro suuruse rahastusega on EL ja liikmesriigid Euroopa tiimi lähenemisviisi alusel peamisi COVAXi toetajaid ning on ühtlasi kutsunud kõiki partnereid tungivalt üles selles töös osalema. **COVAXi mehhanismiga** on alustatud vaktsiinidooside kohaletoimetamist ning 2021. aasta esimesel poolel kavatakse jagada vaktsiine kõigi madala

²³ <https://www.rebuilding-europe.eu/>

²⁴ Näiteks kultuuri- ja loomesektori platvorm Creatives Unite, <https://creativesunite.eu/>.

²⁵ Euroopa tiimi lähenemisviisi puhul annavad oma panuse kõik ELi institutsioonid ning ühendatakse ELi liikmesriikide ja finantseerimisasutuste kogutud vahendid, järgides samal ajal aluslepingutega kehtestatud ELi pädevust ja otsustamismenetlusi, sealhulgas hääletuskorda.

ja keskmise sissetulekuga riikidega. See peaks olema piisav, et vaksineerida kõik nende riikide tervishoiutöötajad ja vähemalt 3 % elanikkonnast, jõudes aasta lõpuks vähemalt 20 %-ni. Haavatavate elanikkonnarühmade juurdepääsu vaktsiinidele aitab tagada 100 miljoni doosi suurune humanitaarvaru koos läbipaistva ja kaasava jaotusmehhanismiga.

ELil ja selle liikmesriikidel on kavas leppida kokku vaktsiinide jagamise ühtlustatud põhimõtetes ja luua **ELi vaktsiinide jagamise mehhanism**, mille puhul edendatakse õiglust, suurendatakse järk-järgult mahte, jälgitakse jäätmevabaduse põhimõtet ning lähtutakse Euroopa tiimi vaimust. Selle eesmärgiks on toetada liikmesriikide käimasolevaid kahepoolseid algatusi ja neid laiendada, luues ELi ühise ja aegamööda kasvava vaktsiinivaru, kuhu iga liikmesriik panustab võrdväärse osa vaktsiinidoose. Mehhanism käivitub ja kasvab järk-järgult sedamööda, kuidas paraneb vaktsiinide kättesaadavus. Samuti on kavas seada kvantitatiivsed eesmärgid. Vaktsiinide kohaletoimetamine peaks eelistatavalt hakkama toimuma COVAXi kaudu, kuid samuti võib jätkuda nende tarnimine otse partnerriikidesse, pöörates erilist tähelepanu Lääne-Balkani, ELi naaberriikide ja Aafrika vajadustele. Samuti jätkab EL panustamist koordineerimisse ja logistikasse ning kaasrahastab vaktsiinide transporti liidu elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu.

Samal ajal jätkavad EL ja selle liikmesriigid Euroopa tiimi vaimus tegevust, et toetada valmisolekut vaksineerimisstrateegiateks ja nende rakendamist riiklikul ja piirkondlikul tasandil, tegutsedes partnerluses piirkondlike ja ülemaailmsete osalejate, sealhulgas humanitaarpoliitika kujundajatega. Pikemas perspektiivis on oluline jätkata koostööd partnerriikidega, eelkõige Aafrikas, et tugevdada nende tervishoiusüsteeme ning vaktsiinide, diagnostikavahendite ja ravimite tootmise võimekust.

Vaktsiinide tootmise laiendamine ülemaailmsel tasandil ja nende tarnimine abivajavatesse riikidesse nõuab suuremat ülemaailmset koostööd ametiasutuste, vaktsiiniarendajate ja tootjate vahel, et tagada vabatahtlik litsentsimine vajaliku tehnoloogilise oskusteabe edasiandmiseks. EL toetab neid jõupingutusi, sealhulgas Maailma Kaubandusorganisatsioonis. EL teeb koostööd teiste vaktsiini tootvate riikidega, et vältida tihedalt integreeritud tarneahelate häireid. Samuti tagab EL, et tema COVID-19 vaktsiinide ekspordi **läbipaistvuse ja lubade andmise** mehhanismi, millega nähakse ette mitmeid erandeid,²⁶ kohaldatakse õiglaselt ja erapooletult.

Valmisolek reageerida COVID-19 viiruse taaslevikule

Peamised rakendatavad tervishoiumeetmed – vaksineerimine, testimine ja kontaktide jälgimine ning valmisolek tegeleda viiruse variantidega – annavad kindlustunde, et viimase aasta jooksul edusammude järel täheldatud tagasilanguste kordumine ei ole väga tõenäoline. Kuid kogemused piirangute leevendamisega, millele järgnes viiruse taaslevik, näitavad, et usalduse suurendamiseks on oluline teadmine, et EL ja liikmesriigid on valmis tegutsema ka siis, kui uue variandi ilmnedes hakkaks viirus uuesti levima. Eespool kirjeldatud Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse raamistik on eriti väärtuslik selleks, et aidata kiiresti tuvastada vähimatki viiruse taasleviku ohtu ja tuua esile iga olukorra jaoks kõige asjakohasemad piirangud.

²⁶ Erandid hõlmavad eelkõige tarneid madala ja keskmise sissetulekuga riikidesse, mis on loetletud COVAXi kohustuste loendis, ning COVAXi kaudu ostetud ja/või tarnitud vaktsiinide ekspordi.

Tervishoiu valdkonnas jätkab komisjon liikmesriikide toetamist **liidu elanikkonnakaitse mehhanismi** kaudu. Komisjoni 24/7 hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskus võib mõne tunni jooksul aidata lähetada erakorralise meditsiini rühmi (näiteks hiljutine Rumeenia, Taani ja Belgia arstide ja meditsiiniõdede lähetamine Slovakkiasse), elulise tähtsusega meditsiiniseadmeid, vaktsiine (Prantsusmaa jagas hiljuti doose Slovakkia ja Tšehhiga) ja isikukaitsevahendeid (sealhulgas rescEU meditsiinvahendite varust) ning leida selleks rahastuse. Erakorralise toetuse rahastamisvahend võimaldab patsiente kiiresti ühest riigist teise viia, et leevendada survet tervishoiusüsteemile.

Pikemas perspektiivis peab EL looma tugevama vastupanuvõime ja valmisoleku raamistiku tulevaste pandeemiate puhuks. Selle nimel käib juba töö ka **Euroopa terviseliitu** käsitlevate ettepanekute ning ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutuse rajamise raames. Ka liidu elanikkonnakaitse mehhanismi praegusel läbivaatamisel peetakse seda eesmärki silmas. Euroopa terviseliitu käsitlevad ettepanekud, millega tugevdatakse ELi terviseohutuse raamistikku, tuleks vastu võtta võimalikult kiiresti. Uues **teatistes pandeemia õppetundide kohta**, mille esitamist Euroopa Ülemkogu liikmed nõudsid, tutvustab komisjon oma arusaama, kuidas võimalikeks pandeemiateks valmistuda ja oma vastupanuvõimet suurendada.

EL peaks samuti kaaluma seda, kas viimase aasta jooksul võetud muud edukad erakorralised meetmed, nagu roheliste transpordikoridoride süsteem, tuleks koondada ühtseks raamistikuks, mida uute kriiside korral kasutada. Tulevane **Schengeni strateegia** annab võimaluse kehtestada sise- ja välispiiridega seotud meetmete puhul usaldusväärsed erandolukorra planeerimis- ja koordineerimismehhanismid, võttes arvesse kriisist saadud kogemusi ja vajadust vältida nii palju kui võimalik inimeste vaba liikumise ja ühtse turu toimimise takistamist.

4 EDASISED SAMMUD

COVID-19 pandeemia järgmised kuud nõuavad otsustavat tegutsemist ühiskonna ja majanduse kestlikuks ja turvaliseks taasavamiseks. Et võetavad meetmed oleksid viiruse esinemissageduse vähendamisel, kodanike ja ettevõtete toetamisel ning ühiskonna tavapärase olukorra taastamisel võimalikult tulemuslikud, on vaja kooskõlastatud tegevust kõigil tasanditel. Komisjon kutsub kõiki ELi institutsioone ja liikmesriike üles jätkama ühiseid jõupingutusi. Eriti oluline on selles suhtes teavitustegevus.

Euroopa Ülemkogu

- peaks nõudma ühtsete põhimõtete kokkuleppimist ühiskonna ohutuks taasavamiseks, tuginedes kindlale teaduslikule raamistikule;
- peaks toetama pandeemia ohjeldamiseks tehtavate jõupingutuste edasist koordineerimist ülemaailmsel tasandil, tuginedes Euroopa tiimi lähenemisviisile.

Euroopa Parlament ja nõukogu

- peaksid kiirendama arutelusid rohelise digitõendi ettepaneku üle ja jõudma kiiresti kokkuleppele;
- peaksid kiirendama arutelusid terviseliitu käsitlevate seadusandlike ettepanekute üle ja

jõudma enne aasta lõppu kokkuleppele.

Euroopa Komisjon

- peaks jätkuvalt toetama vaktsiinide tootmise kiirendamist ja lepinguliste kohustuste õigeaegset täitmist;
- peaks arendama edasi tehnilisi lahendusi Euroopa tasandil, et suurendada liikmesriikide reisimise hõlbustamise, andmevahetuse ja kontaktide jälgimise süsteemide koostalitlusvõimet;
- peaks esitama Euroopa strateegia ravimite kohta.

Liikmesriigid

- peaksid tagama vaktsineerimisprogrammide kiirendamise koostöös vaktsiinitarnete suurenemisega;
- peaksid tagama, et COVID-19 vastu võitlemiseks kehtestatud ajutised piirangud on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad;
- peaksid kiirendama roheline digitõendi tehnilist rakendamist, ootuses, et ettepanek kiiresti vastu võetakse;
- peaksid rakendama kiiresti kõiki soovitusi ja arendama kättesaadavate vahendite pinnalt välja pandeemia vastu võitlemiseks vajaliku taristu.